

Лекція 19. Фіксування судового процесу. Зупинення і закриття провадження у справі. Залишення позову без розгляду

ПЛАН

1. Порядок фіксування судового засідання технічними засобами.
2. Зупинення провадження у справі.
3. Закриття провадження у справі.
4. Залишення позову без розгляду.

Порядок фіксування судового засідання технічними засобами.

Згідно зі ст. 247 ЦПК суд під час судового розгляду справи здійснює повне фіксування судового засідання за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобу в порядку, передбаченому Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

За наявності заперечень з боку будь-кого з учасників судового процесу проти здійснення повного фіксування судового засідання за допомогою відеозаписувального технічного засобу - таке фіксування здійснюється лише за допомогою звукозаписувального технічного засобу.

Фіксування судового засідання технічними засобами здійснює секретар судового засідання або за розпорядженням головуючого інший працівник апарату суду. У разі неявки в судове засідання всіх учасників справи чи в разі якщо відповідно до положень ЦПК розгляд справи здійснюється судом за відсутності учасників справи, фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу не здійснюється.

Повне або часткове відтворення технічного запису судового засідання здійснюється на вимогу особи, яка бере участь у справі, або за ініціативою суду.

Носій інформації, на який здійснювався технічний запис судового засідання (касета, дискета, диск, флешка тощо), є додатком до протоколу судового засідання і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи.

За клопотанням особи, яка бере участь у справі, може бути за плату здійснено повне або часткове роздрукування технічного запису судового засідання за розпорядженням головуючого. Особа, яка бере участь у справі, має право отримати копію інформації з носія, на який здійснювався технічний запис цивільного процесу.

Розмір плати (розмір судового збору) за видачу в електронній формі копії технічного запису судового засідання встановлюється законом.

Одночасно з проведенням фіксування технічними засобами секретарем судового засідання ведеться протокол судового засідання.

У протоколі судового засідання зазначаються такі відомості:

- 1) рік, місяць, число і місце судового засідання;
- 2) найменування суду, який розглядає справу, прізвище та ініціали судді, секретаря судового засідання;
- 3) справа, що розглядається, імена (найменування) сторін та інших осіб, що беруть участь у справі;
- 4) порядковий номер вчинення процесуальної дії;
- 5) назва процесуальної дії;
- 6) час вчинення процесуальної дії;
- 7) ухвали суду, постановлені в судовому засіданні, не виходячи до нарадчої кімнати;
- 8) інші відомості, визначені ЦПК.

Протокол судового засідання ведеться секретарем судового засідання та підписується ним невідкладно після судового засідання, але не пізніше наступного дня після судового засідання і приєднується до справи (ст. 248 ЦПК).

Відповідно до ст. 249 ЦПК особи, які беруть участь у справі, мають право ознайомитися із технічним записом судового засідання, протоколом судового засідання та **протягом п'яти днів** з дня проголошення рішення у справі подати до суду письмові зауваження щодо неповноти або неправильності запису.

Головуючий розглядає зауваження щодо технічного запису судового засідання та протоколу судового засідання, про що постановляє відповідну ухвалу.

Але у разі пропуску строку подання зауважень і відсутності підстав для його поновлення головуєчий залишає їх без розгляду.

Всі зауваження щодо технічного запису судового засідання чи протоколу судового засідання повинні бути розглянуті **не пізніше п'яти днів** з дня їх подання (ст. 249 ЦПК).

Що стосується окремої процесуальної дії поза судовим засіданням, то відповідно до ст. 250 ЦПК під час її вчинення має складатися *протокол*. При його складанні можуть застосовуватися також технічні засоби.

У протоколі вчинення окремої процесуальної дії зазначаються такі відомості:

- 1) рік, місяць, число і місце вчинення процесуальної дії;
- 2) час початку вчинення процесуальної дії;
- 3) найменування суду, який розглядає справу, прізвище та ініціали судді, секретаря судового засідання;
- 4) справа, що розглядається, імена (найменування) сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;
- 5) відомості про явку осіб, які беруть участь у справі, експертів, спеціалістів, перекладачів, свідків;
- 6) відомості про роз'яснення сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, їх процесуальних прав та обов'язків;
- 7) усі розпорядження головуєчого та постановлені ухвали, дані про застосування технічних засобів фіксування судового процесу;
- 8) заяви і клопотання сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;
- 9) основний зміст пояснень сторін, третіх осіб, їх представників та інших осіб, які беруть участь у справі, а також показання свідків, усне роз'яснення експертами своїх висновків і відповідей на поставлені їм додаткові питання; консультацій та висновків спеціалістів;
- 10) докази, а в разі якщо докази не додаються до справи, — номер, дата та зміст письмових доказів, опис доказів;
- 11) час закінчення здійснення процесуальної дії;
- 12) інші відомості, визначені ЦПК.

Протокол повинен бути оформлений не пізніше наступного дня після вчинення окремої процесуальної дії.

Протокол підписується головуєчим та секретарем судового засідання, приєднується до справи і зберігається в установленому порядку разом з її матеріалами (ч. 4. ст. 250 ЦПК).

Письмові зауваження з приводу неповноти або неправильності протоколу вчинення окремої процесуальної дії подаються до суду протягом **п'яти днів** з дня його підписання та розглядаються судом в порядку, встановленому ст. 249 ЦПК.

Зупинення провадження у справі

Суд зобов'язаний прагнути до того, щоб справа була вирішена в одному засіданні. Однак нормальний плин провадження в суді іноді порушується як внаслідок причин, що перешкоджають взагалі винесенню рішення по даній справі, так і через обставини, які роблять неможливим подальший розгляд справи в даному засіданні.

Існує три форми тимчасової зупинки процесу: перерва, відкладення розгляду та зупинення провадження по справі. Названі форми відрізняються за підставами, строками зупинки і наслідками.

Згідно ЦПК України у судовому засіданні можуть бути оголошені перерви, тривалість яких визначається відповідно до обставин розгляду справи, що їх викликали.

Перерва — це відстрочка продовження судового засідання на відносно короткий час, викликана головним чином необхідністю відпочинку суддів або виникненням таких обставин, які перешкоджають продовженню процесу, але можуть бути усунуті порівняно швидко і просто. Закон не розшифровує поняття таких перешкод. Після закінчення перерви судове засідання відновлюється з тієї стадії, на якій була оголошена перерва.

Відкладення розгляду справи — це перенесення засідання суду на інший час у зв'язку з виявленням обставин, що перешкоджають вирішенню справи по суті в даному засіданні.

Про відкладення розгляду справи постановляється ухвала, у якій призначається день нового судового засідання.

Якщо розгляд справи відкладався, справа розглядається спочатку.

Зупинення провадження у справі — тимчасове припинення здійснення процесуальних дій у справі по незалежних від суду і сторін обставинах, що перешкоджають подальшому руху справи.

Іншими словами, зупинення провадження — це тимчасове припинення здійснення судом усіх (за винятком забезпечення позову та доказів) процесуальних дій на будь-якій стадії цивільного судочинства (крім стадії відкриття провадження), викликане об'єктивними, тобто незалежними від суду і осіб, які беруть участь у справі, обставинами, зазначеними в законі, що перешкоджають подальшому розвитку процесу і відносно яких неможливо визначити, коли наступить закінчення їхньої дії.

Зупинення провадження по справі істотно відрізняється від відкладення розгляду справи. Слухання справи відкладається на відповідний строк для здійснення судом або особами, що беруть участь у справі, певних процесуальних дій. При зупиненні провадження у справі здійснення процесуальних дій припиняється, за винятком дій по забезпеченню доказів або позову і дій, пов'язаних із самим зупиненням провадження або його поновленням.

Закон встановлює підстави обов'язкового і факультативного зупинення провадження у справі. Зупинення провадження є або обов'язковим, або факультативним залежно від того, яким чином впливає та або інша юридична подія на подальший розвиток процесу.

Відповідно до ст. 251 ЦПК суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у разі:

1) смерті або оголошення померлою фізичної особи, яка була стороною у справі, якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво;

2) перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції;

3) призначення або заміни законного представника у випадках, передбачених ст. 63 ЦПК;

4) надання сторонам у справі про розірвання шлюбу строку для примирення;

5) прийняття рішення про врегулювання спору за участю судді;

6) об'єктивної неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного провадження, адміністративного,

цивільного, господарського чи кримінального судочинства, - до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі; суд не може посилатися на об'єктивну неможливість розгляду справи у випадку, коли зібрані докази дозволяють встановити та оцінити обставини (факти), які є предметом судового розгляду.

З усіх цих підстав, суд постановляє ухвалу.

Також згідно зі ст.. 252 ЦПК суд може за заявою особи, яка бере участь у справі, а також з власної ініціативи *зупинити* провадження у справі у таких випадках:

1) перебування учасника справи на альтернативній (невійськовій) службі не за місцем проживання або на строковій військовій службі;

2) захворювання учасника справи, підтвердженого медичною довідкою, що виключає можливість явки до суду протягом тривалого часу;

3) перебування учасника справи у довгостроковому службовому відрядженні;

4) розшуку відповідача в разі неможливості розгляду справи за його відсутності;

5) призначення судом експертизи;

6) направлення судового доручення щодо збирання доказів у порядку, встановленому ст. 87 ЦПК;

7) звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги, вручення виклику до суду чи інших документів до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави;

8) прийняття ухвали про тимчасове вилучення доказів державним виконавцем для дослідження судом;

9) перегляду судового рішення у подібних правовідносинах (у іншій справі) у касаційному порядку палатою, об'єднаною палатою, Великою Палатою Верховного Суду.

Ні в якому разі не допускається зупинення провадження у справі про стягнення аліментів з підстави наявності спору про батьківство (материнство), визначення місця проживання дитини, про участь одного з батьків або родичів у вихованні дитини, спілкуванні з дитиною.

Також, суд не зупиняє провадження у випадках, встановлених п. 1-3 ч. 1 ст. 252 ЦПК, якщо відсутня сторона веде справу через свого представника.

В усіх цих перелічених випадках, суд постановляє ухвалу.

Що стосується строків, на які зупиняється провадження у справі, то вони наведені у ст.. 253 ЦПК.

Згідно зі ст.254 ЦПК провадження у справі може поновитися за клопотанням учасників справи або за ініціативою суду **не пізніше десяти днів** з дня отримання судом повідомлення про усунення обставин, що викликали його зупинення. Про поновлення провадження у справі суд постановляє ухвалу.

З дня поновлення провадження у справі перебіг процесуальних строків продовжується.

Отже, провадження у справі продовжується зі стадії, на якій його було зупинено.

Закриття провадження у справі

За загальним правилом, розгляд справи закінчується постановленням рішення. Однак при наявності зазначених у законі підстав можливе закінчення провадження по справі без постановлення рішення.

За характером підстав і процесуальних наслідків виділяються дві форми закінчення справи без постановлення рішення:

1) закриття провадження у справі;

2) залишення заяви без розгляду.

Закриття провадження у справі — це закінчення розгляду справи без постановлення рішення по суті спору внаслідок виявлення обставин, за яких подальший розгляд спору в суді є неможливим або безцільним.

Згідно зі ст. 255 ЦПК суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо:

- 1) справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства;
- 2) відсутній предмет спору;
- 3) набрали законної сили рішення суду або ухвала суду про закриття провадження у справі, ухвалені або постановлені з приводу спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, або є судовий наказ, що набрав законної сили за тими самими вимогами;
- 4) позивач відмовився від позову і відмова прийнята судом;
- 5) сторони уклали мирову угоду і вона затверджена судом;
- 6) суд встановить обставини, які є підставою для відмови у відкритті провадження у справі;
- 7) настала смерть фізичної особи або оголошено її померлою чи припинено юридичну особу, які були однією із сторін у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва;
- 8) після відкриття провадження у справі між сторонами укладено угоду про передачу спору на вирішення до третейського суду, якщо тільки суд не визнає, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана.

Про закриття провадження у справі суд постановляє ухвалу, а також вирішує питання про розподіл між сторонами судових витрат, повернення судового збору з державного бюджету.

Про закриття провадження у справі суд постановляє ухвалу (ч.1ст. 255 ЦПК).

Така ухвала суду про закриття провадження у справі може бути оскаржена.

Що стосується наслідків закриття провадження у справі, то якщо провадження у справі закривається з підстав, визначених п. 1, ч. 1 ст. 255 ЦПК, суд повинен повідомити заявників, до юрисдикції якого суду віднесено розгляд таких справ.

Також, у разі закриття провадження у справі повторне звернення до суду з приводу спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав не допускається. Наявність ухвали про закриття провадження у зв'язку з прийняттям відмови позивача від позову не позбавляє відповідача в цій справі права на звернення до суду за вирішенням цього спору.

Залишення позову без розгляду

Розпочата в суді справа не може закінчитися постановленням рішення також і в тому випадку, коли при її розгляді виявиться недотримання порядку пред'явлення позову або порушення позивачем деяких обов'язків у процесі. У цих випадках позов залишається без розгляду.

Залишення позову без розгляду — це закінчення провадження по справі без постановлення рішення, що не перешкоджає можливості повторного звернення до суду з тотожною заявою (позовом).

Відповідно до ст. 257 ЦПК суд постановляє ухвалу про залишення заяви без розгляду, якщо:

- 1) позов подано особою, яка не має цивільної процесуальної дієздатності;
- 2) позовну заяву від імені заінтересованої особи подано особою, яка не має повноважень на ведення справи;
- 3) належним чином повідомлений позивач повторно не з'явився в судові засідання або не повідомив про причини неявки, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає розгляду справи;

4) у провадженні цього чи іншого суду є справа із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;

5) позивач до початку розгляду справи по суті подав заяву про залишення позову без розгляду;

6) між сторонами укладено угоду про передачу спору на вирішення до третейського суду, і від відповідача не пізніше початку розгляду справи по суті, але до подання ним першої заяви щодо суті спору надійшли заперечення проти вирішення спору в суді, якщо тільки суд не визнає, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана;

7) дієздатна особа, в інтересах якої у встановлених законом випадках відкрито провадження у справі за заявою іншої особи, не підтримує заявлених вимог і від неї надійшла відповідна заява;

8) провадження у справі відкрито за заявою, поданою без додержання вимог, викладених у ст.. 175 і 177 ЦПК, та не було сплачено судовий збір і позивач не усунув цих недоліків у встановлений судом строк;

9) позивач без поважних причин не подав витребувані судом докази, необхідні для вирішення спору;

10) позивач у визначений судом строк не вніс кошти для забезпечення судових витрат відповідача і відповідач подав заяву про залишення позову без розгляду;

11) після відкриття провадження судом встановлено, що позивачем подано до цього самого суду інший позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду;

12) між сторонами укладено угоду про передачу спору на вирішення суду іншої держави, якщо право укласти таку угоду передбачене законом або міжнародним договором України, за винятком випадків, якщо суд визнає, що така угода суперечить закону або міжнародному договору України, є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана.

Особа, позов якої залишено без розгляду, після усунення умов, що були підставою для залишення заяви без розгляду, має право звернутися до суду повторно.

Також, відповідно до ч. 3. ст.. 257 ЦПК в ухвалі про залишення позову без розгляду можуть бути вирішені питання про розподіл між сторонами судових витрат, про повернення судового збору з державного бюджету.

З урахуванням обставин кожного конкретного випадку суд може і не залишати позов без розгляду, а відкласти слухання справи на певний строк. Але з яких би підстав не залишався позов без розгляду, суд не висловлює при цьому свого судження про відсутність у сторін будь-яких матеріальних прав або права на пред'явлення позову. Він лише констатує неможливість за даних умов розгляду справи.